

Anna Tatar

nr 5/2020

Marcin Kornak – założyciel i prezes Stowarzyszenia „NIGDY WIĘCEJ”

Były prezydent Polski Aleksander Kwaśniewski napisał w liście kondolencyjnym skierowanym do przedstawicieli Stowarzyszenia „NIGDY WIĘCEJ”: „Marcin Kornak był odważnym człowiekiem o wielkim sercu, który poświęcił wiele lat budowaniu świata pozbawionego dyskryminacji. Zapoczątkował wiele pięknych inicjatyw na rzecz tolerancji i promocji wielokulturowości, które wzbogaciły nasze społeczeństwo. Mielśmy przyjemność nie tylko doświadczać efektów jego szczytnych działań, ale także podziwiać jego szczególną determinację i nieustający optymizm. Jego zasługi pozostaną z nami na zawsze. Wszyscy z wielkim bólem i żalem przyjęliśmy wiadomość o jego odejściu. To ogromny cios zarówno dla magazynu «NIGDY WIĘCEJ», który stracił wspaniałego twórcę, jak również dla całego naszego kraju, który dzięki niestrudżonym wysiłkom Marcina Kornaka stał się bardziej tolerancyjny i otwarty na drugiego człowieka”.

Marcin Kornak, założyciel i prezes Stowarzyszenia „NIGDY WIĘCEJ” oraz redaktor naczelny magazynu „NIGDY WIĘCEJ”, zmarł nagle 20 marca 2014 roku. Był działaczem społecznym, komentatorem życia publicznego, a także poetą i autorem tekstów utworów grup rockowych ze sceny niezależnej. Od 15. roku życia, po wypadku, był osobą niepełnosprawną ruchowo.

W 1994 roku Marcin Kornak założył magazyn „NIGDY WIĘCEJ”, który stał się najważniejszym czasopismem antyrasistowskim w Europie Środkowo-Wschodniej. Promowało ono ideę różnorodności oraz dorobek kulturalny mniejszości narodowych i etnicznych. Na łamach magazynu gościli m.in. Marek Edelman, Władysław Bartoszewski, Jerzy Kluger, a także Aleksander Kwaśniewski i Jerzy Owsiak. Wśród

naszych autorów był słynny pisarz i dziennikarz Stieg Larsson. W kolejnych numerach magazynu wspierali nas m.in. Henryk Grynberg, Agnieszka Holland, Norman Davies, Anne Applebaum, Michał Głowiński, Jan Tomasz Gross, Miriam Akavia, Adam Michnik i wielu innych wybitnych autorów. „NIGDY WIĘCEJ” wsparł też swoją twórczością znany artysta plastyk Wilhelm Sasnal.

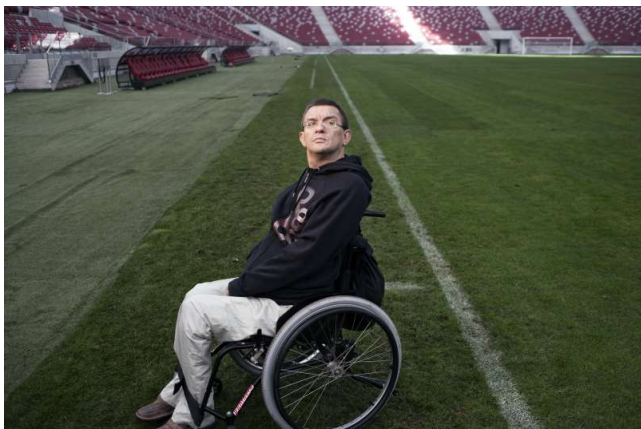
W 1996 roku Marcin Kornak zostaje prezesem Stowarzyszenia „NIGDY WIĘCEJ” i inicjuje szereg kampanii społecznych, w których – na przestrzeni kilkunastu lat – uczestniczą tysiące osób i to nie tylko w Polsce – przedsięwzięcia te bowiem znajdują sympatyków i naśladowców także w krajach Europy Wschodniej i Zachodniej. Marcin rozbudowuje i koordynuje sieć wolontariuszy, dzięki swojemu entuzjazmowi, pasji i erudycyjnej wiedzy przyciąga do współpracy kolejne osoby i organizacje mniejszości. Już w 1996 roku „NIGDY WIĘCEJ” inicjuje udaną kampanię na rzecz umieszczenia w Konstytucji Rzeczypospolitej zakazu działania organizacji faszystowskich i rasistowskich (art. 13).

Wraz z upływem czasu „NIGDY WIĘCEJ”, dzięki znakomitemu współdziałaniu – i przyjaźni – Marcina Kornaka i Rafała Pankowskiego (współzałożyciela stowarzyszenia, socjologa i politologa, obecnie profesora warszawskiej uczelni Collegium Civitas, wybitnego badacza skrajnej prawicy w Polsce i Europie), nawiązuje współpracę z organizacjami międzynarodowymi, takimi jak Rada Europy, Organizacja Narodów Zjednoczonych oraz Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. „NIGDY WIĘCEJ” aktywnie uczestniczy też w międzynarodowych sieciach antyrasistowskich: UNITED for Intercultural Action, Football against Racism in Europe (FARE), Helsinki Citizens' Assembly (HCA), International Network Against Cyber Hate (INACH) oraz Anti-fascist Network for Research and Education (Antifanet). We współpracy z wymienionymi tu partnerami organizuje liczne międzynarodowe konferencje i warsztaty w Polsce i na świecie.

Dzięki konsekwentnym i skutecznym działaniom przeciwko rasizmowi i ksenofobii Stowarzyszenie „NIGDY WIĘCEJ” zdobywa renomę w kraju i zagranicą – staje się organizacją wyspecjalizowaną w monitorowaniu przestępstw popełnionych przez neofaszystów i skrajną prawicę. W 1996 r. Marcin Kornak zaczyna prowadzić – i kontynuuje tę pracę nieprzerwanie przez 18 lat – *Brunatną Księgę*, zawierającą opisy zdarzeń na tle rasistowskim, ksenofobicznym i aktów dyskryminacji. Monitoring ten zyskuje uznanie jako niezależne oraz najbardziej obszerne opracowanie informacji na temat tego rodzaju przemocy w Polsce. Korzystają z niego media, organizacje międzynarodowe i ośrodki naukowe. Poprzez współpracę z nimi przedstawiciele

stowarzyszenia docierają do opinii publicznej w celu promowania postaw otwartości i szacunku dla odmienności i mogą potępić przyzwolenie na narastający od lat problem ksenofobicznych uprzedzeń i agresji. Monitoring służy więc celom edukacyjnym, interwencji w konkretnych przypadkach i zwiększaniu społecznej świadomości problemu.

Marcin Kornak był zapalonym kibicem, uwielbiał oglądać zmagania sportowców – i to w najrozmaitszych dyscyplinach. W 1996 r. inicjuje kampanię społeczną „Wykopmy Rasizm ze Stadionów” – skierowaną głównie do kibiców futbolu, a także zawodników, trenerów, działaczy i dziennikarzy związanych z tą dyscypliną sportu. Stowarzyszenie – na wzór krajów zachodnich – propaguje antyrasistowską

postawę wśród kibiców i dąży do wyeliminowania ze stadionów wszechobecnej na nich do niedawna symboliki faszystowskiej. Nawiązuje współpracę z UEFA, Polskim Związkiem Piłki Nożnej i wieloma klubami. Przeprowadza akcje edukacyjne na Mistrzostwach Świata w Piłce Nożnej w 2006 r. i Mistrzostwach Europy w 2008 r. Rok później, w 2009, „NIGDY WIĘCEJ” zostaje oficjalnym partnerem UEFA i koordynuje Program Odpowiedzialności Społecznej UEFA EURO 2012 „RESPECT Diversity” – specjalne edukacyjne działania antyrasistowskie związane z przygotowaniem do Euro 2012 w Polsce i na Ukrainie oraz w całym regionie Europy Wschodniej.

Warto przypomnieć (wciąż aktualne!) słowa Marcina Kornaka, który tuż przed rozpoczęciem tego turnieju tak pisał we wstępie do wydanego z tego okazji specjalnego numeru „NIGDY WIĘCEJ”: „Piękno futbolu stanowi inspirację do twórczości artystycznej i poetyckich uniesień. Jest uniwersalnym językiem, przerzucającym mosty porozumienia między kulturami. Daje szansę na społeczną emancypację i wyjście z najtrudniejszych życiowych opresji, na burzenie nacjonalistycznych i rasistowskich uprzedzeń. Mało rzeczy potrafi zbliżyć obcych sobie, a często i wrogich, ludzi tak skutecznie, jak wspólna gra w piłkę czy kibicowanie tej samej drużynie. Czasem, niestety, piłka nożna jest też platformą do nadużyć. Zdarza się, że na jej popularności próbują żerować szowiniści i rasiści (zwłaszcza ostatnio werbują oni na piłkarskich stadionach swoich potencjalnych wyznawców/ofiary), fałszywi polityczni prorocy i szemrani biznesmeni”.

Marcin Kornak uwielbiał muzykę. Rzadko się zdarzało, by nie potrafił rozpoznać wykonawcy dobiegającego skądś utworu. Znał korzenie poszczególnych gatunków, tradycje kulturowe, z jakich się wywodzą. W latach 90. zainicjował kampanię „Muzyka Przeciwko Rasizmowi” – Stowarzyszenie przyciągnęło do niej wykonawców różnych gatunków muzycznych i za pośrednictwem ich twórczości wyszło z pozytywnym

przesłaniem do setek tysięcy słuchaczy. Marcin tak wówczas zachęcał twórców do włączenia się w ruch sprzeciwu wobec rasistowskiej przemocy: „Liczymy na silny oddźwięk w środowisku ludzi związanych z muzyką, które już nieraz dawało dowód swej wielkiej wrażliwości społecznej. Jedna rasa – ludzka rasa!”. Pod hasłem kampanii wciąż odbywają się koncerty i festiwale, zaś muzycy zamieszczają jej logo na swoich płytach. „NIGDY WIĘCEJ” wydało siedem płyt składankowych pod hasłem „Muzyka Przeciwko Rasizmowi” z udziałem wielu znanych artystów z Polski i z zagranicy. Kampania ta została uznana przez prasę muzyczną za jedno z najważniejszych wydarzeń roku 1997 i do dziś jest popularna w środowisku muzycznym. W 2017 roku, w 20. rocznicę wydania kultowej płyty „Muzyka Przeciwko Rasizmowi” (która zainaugurowała całą kampanię społeczną), kompilacja ta po raz pierwszy została w całości opublikowana na portalu YouTube.

W 2019 roku, w piątą rocznicę śmierci Marcina Kornaka, Stowarzyszenie „NIGDY WIĘCEJ” wydało płytę winylową poświęconą jego pamięci. Jak mówili przyjaciele Marcina, właśnie w ten sposób pragnęli złożyć hołd jego przesłaniu. Na płycie (EP) pod tytułem „Wiem, że dobrze idę” znalazły się zadedykowane mu utwory dwóch zespołów zaangażowanych w antyrasistowskie działania Stowarzyszenia: Kultutki z Piły oraz Skowytu z Warszawy. Ich teksty podejmują problematykę ksenofobii, przemocy i ulegania ideologiom nacjonalistycznym.

Misją „NIGDY WIĘCEJ” – od początku istnienia tej organizacji – jest promowanie różnorodności i szacunku dla odmienności. Dzięki zaangażowaniu Marcina Kornaka i jego współpracowników – Stowarzyszenie przez lata przelamywało zmnę milczenia wokół problemu rasizmu i ksenofobii. Przyczyniło się do budowy szerokiego i

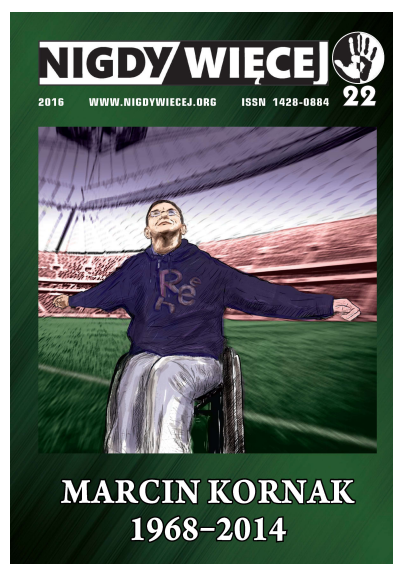

różnorodnego ruchu sprzeciwu wobec dyskryminacji w różnych obszarach życia społecznego. Postawę etyczną Marcina oddawała jedna z jego wypowiedzi medialnych, którą można by wręcz uznać za swoiste motto przyświecające Stowarzyszeniu: „Najważniejsze, to zareagować. Nie godzić się na agresję i prześladowanie innych. Sprawa się sama nie rozwiąże. Nie przyjedzie straż pożarna i nie zgasi pożaru. Rzeczywistość wokół dotyczy właśnie nas. Jesteśmy za nią współodpowiedzialni. Nie narzekajmy na to, że wokół jest kiepsko, ale zrobmy coś, żeby kiepsko nie było! Nigdy więcej faszyzmu, rasizmu, dyskryminacji, szykanowania! Nigdy więcej nie przechodź obojętnie!”. Współpraca z mediami od lat jest ważną częścią działalności Stowarzyszenia. Dzięki pomocy „NIGDY WIĘCEJ” powstało wiele tysięcy artykułów

prasowych, audycji telewizyjnych i radiowych, filmów dokumentalnych oraz prac naukowych poświęconych zjawisku rasizmu i neofaszyzmu. Stowarzyszenie prowadzi także stronę internetową oraz wielojęzyczny profil na Facebooku i Twitterze.

Drogę, którą przeszedł Marcin, obrazują w pewnym stopniu nagrody, które przyznano mu w ostatnich latach. W 2011 roku został odznaczony przez prezydenta Bronisława Komorowskiego Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski za zasługi „w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego”. Rok później otrzymał dwa inne wyróżnienia: został uhonorowany tytułem „Człowieka bez Barier”, nadawanemu osobom z niepełnosprawnością, których „społeczna aktywność, zaangażowanie i postawa są dla innych przykładem i źródłem motywacji do przelamywania barier w życiu codziennym”. Również w 2012 roku Marcin został laureatem konkursu o tytuł „Społecznika Roku 2011” tygodnika „Newsweek Polska”, w którym nagradzana jest „aktywność społeczna pojedynczych osób i stojących za nimi organizacji”.

Upamiętnieniu postaci i dorobku Marcina Kornaka został poświęcony specjalny numer magazynu „NIGDY WIĘCEJ” z 2016 roku. Na łamach ponad 200 stron pisma znalazły się artykuły, rozprawy i wypowiedzi wybitnych humanistów i działaczy społecznych, którzy podkreślali wkład Marcina w budowanie nowoczesnego, otwartego i tolerancyjnego społeczeństwa, a także wspominali spotkania i rozmowy z nim. Pismo zawierało również teksty poświęcone ksenofobii i populizmowi, jakie nasiliły się w obliczu kryzysu humanitarnego związanego z sytuacją uchodźców z Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu. Autorzy zwracali uwagę na to, w jaki sposób publiczny przekaz na temat uchodźców doprowadził w wielu europejskich społeczeństwach do wzrostu nastrojów ksenofobicznych i przemocy.

We wstępie do numeru magazynu „NIGDY WIĘCEJ” z 2014 roku, który zdążył jeszcze w całości przygotować, Marcin Kornak napisał: „Stowarzyszenie «NIGDY WIĘCEJ» od lat przestrzega przed zagrożeniami ze strony neofaszystów. I, niestety, mimo wielu dowodów uznania dla naszej działalności, płynących także ze strony władz państwowych, nasze ostrzeżenia były przez te same władze lekceważone. Wieloletnie zaniechania oraz bierność państwa i wymiaru sprawiedliwości zrodziły na skrajnej prawicy i wśród rasistowskich pseudokibiców poczucie bezkarności i butę. Rezultaty tego, często krwawe, obserwujemy każdego dnia, prowadząc *Brunatną Księgę*”. Nikt nie zastąpi Marcina. Ale Stowarzyszenie „NIGDY WIĘCEJ” dalej prowadzi swoją działalność. Bo tak trzeba.